

Tieteelliset julkaisut, kirjastot ja raha

Kalle Korhonen & Annikki Roos

Timo Turja nosti artikkelissaan (*Tieteessä tapahtuu* 8/05) esille kiinnostavasti tieteelliseen julkaisemiseen liittyviä ajankohtaisia kysymyksiä. Peruskysymykseksi voi nostaa tutkimustulosten julkaisemisesta aiheutuvien kustannusten kohdentamisen: kuka siitä maksaa nyt ja kenen tulisi maksaa? Ketä avoimesti saatavilla oleva tieteellinen tieto eniten hyödyttää? Onko kysymys, vallasta, rahasta, moraalista vai peräti arvoista? Asian esille nostaminen on hyvä asia, mutta vaatisi mielestämme vielä syvällisempää pohdintaa.

Tässä yhteydessä haluamme kuitenkin puuttua lyhyesti vain joihinkin artikkelin epätarkkuuksiin. Turjan mukaan (s. 40) ”Suomessa Kansallinen elektroninen kirjasto FinELib on maksanut kirjastojen puolesta englantilaisen avoimen bio- ja lääketieteen lehtiportaalin BioMed Centralin vuosijäsenmaksun, jonka hinta on n. 16 000 euroa (2005).” Tosiasiassa maksettu yhteissumma koostui jäsenyliopistojen ja tutkimuslaitosten maksamista osuuksista, jotka määriteltiin organisaation koon perusteella. FinELib ei siis ole maksanut ”kirjastojen puolesta”, se vain neuvotteli koko maan kattavan tarjouksen vuodeksi 2005.

Yksittäiset laitokset mahdollistivat siis omalla rahoituspanoksellaan kaikkien suomalaisten tutkijoiden kirjoittamisen näihin open access -lehtiin. BioMed Central on nyttemmin muuttanut maksuperusteitaan niin, että artikkeleista maksetaan niiden määrän mukaan. Valtakun-

nallista sopimusta ei vuodeksi 2006 enää solmita. Kirjoittajamaksujen rahoitus onkin siirtymässä tutkimuksen rahoittajille, joista yhä useammat, joukossa Suomen Akatemia, hyväksyvät nämä maksut tutkimuksen sivukululuksi [1]. Toivommekin, että siirtymä tähän rahoitusmalliin tapahtuisi nopeasti.

Turjan mukaan The Public Library of Science (joka ei ole lehti, vaan useita lehtiä julkaiseva kustantaja) ”toimii tappiollisesti. Lehden toiminta on mahdollista vain ulkopuoliselta säätiöltä saadun 9 miljoonan dollarin apurahan turvin”. Turjan lähteenä on Lila Gutermanin kirjoitus tammikuulta 2004, jolloin PLoS oli juuri aloittanut toimintansa. Todellisuudessa mainittu apuraha toimi alkupääomana ja mahdollisti toiminnan aloittamisen. Public Library of Science on voittoa tavoittelematon (not-for-profit) organisaatio, mutta on selvää ettei organisaatio pitkällä tähtäimellä pyri toimimaan tappiollisesti.

Turja jatkaa, että ”ilmeisesti kaikki vertaisarviointia käyttävät merkittävät kansainväliset avoimet tiedelehdet toimivat tappiollisesti”, mutta jo mainittu BioMedCentral, joka kustantaa avoimesti saataville yli 130 lehteä, on kaupallinen yritys. Kaikki sen julkaisemat lehdet ovat melko uusia, joten niiden ”merkittävyys” on toistaiseksi vaikea arvioida, mutta ainakin vaikuttavuuskertoimet (impact factor) ovat osalla lehdistä korkeita [2]. Turja heittää ilmaan käsitteen ”kustannustoiminnan todelliset kulut”: näistä kuluista on olemassa tarkempiakin

laskelmia, eikä todellisuus ole yhtä yksioikoinen kuin mitä kirjoituksessa esitetään [3].

Korkeakoulut ja tutkimuslaitokset ovat ahtaalla tieteellisten julkaisujen lisenssimaksujen takia. Vuodesta 1986 vuoteen 2004 sarjajulkaisujen yksikköhinnat ovat kasvaneet 188 %; samaan aikaan suurten kustantajien, esimerkiksi Reed Elsevierin, voittomarginaaliksi arvioidaan jopa 34 % [4]. Kuten Turja toteaa, ”avointa saatavuutta ei tule arvioida ainoastaan tieteellisesti vaan myös poliittisesti” (s. 42). Toivommekin, että poliittisilla päättäjillä olisi aiheesta myös ajantasaista tutkimustietoa käytettävissään.

Kirjoittajista Kalle Korhonen on suunnittelija Helsingin yliopiston Kirjastopalvelujen koordinoitijksikössä ja Annikki Roos tietopalvelupäällikkö Kansanterveyslaitoksella.

VIITTEET

- [1] Ks. <http://www.biomedcentral.com/info/about/apcfaq>.
- [2] Ks. <http://www.biomedcentral.com/info/about/faq?name=impactfactor>.
- [3] J. Houghton – G. Vickery, *Digital Broadband Content: Scientific Publishing* (OECD: Directorate for Science, Technology and Industry. Committee for Information, Computer and Communications Policy. Working Party on the Information Economy), 2.9.2005 (www.oecd.org/dataoecd/42/12/35393145.pdf), ss. 32-33, 35, taulukko s. 83.
- [4] American Research Librariesin tilasto, <http://www.arl.org/stats/arlstat/graphs/2004/monser04.pdf>; Houghton – Vickery, ks. viite 3, 26 ja 35.